

GABRIELA GARCIA VERA

University of Rzeszów, Poland

gabrielaf@dokt.ur.edu.pl

ORCID: 0000-0003-3334-4283

FUNKCJONOWANIE AUTONOMICZNYCH SYSTEMÓW ZBROJNYCH W KONTEKŚCIE REGULACJI MULTILATERALNYCH

FUNCTIONING OF AUTONOMOUS WEAPONS SYSTEMS IN THE CONTEXT OF MULTILATERAL REGULATIONS

ABSTRACT

The aim of the article is to present the issue of autonomous weapons systems in the context of creating multilateral legal regulations. For this purpose, the article, due to the lack of legal regulations regulating the use of this type of weapons, refers mainly to international discussion taking place on the forum of the United Nations Convention on Certain Conventional Weapons, considered the most important source of the global debate on the autonomy of weapon systems and already existing legal solutions concerning this issue.

Due to the legal nature of the article, two research methods will be used. As the basic legal comparative method aimed at analyzing the issues concerning the functioning of autonomous weapons systems based on various state concepts developed

during international meetings, and as an auxiliary – historical method, which will allow for a better understanding of the axiological foundations of the proposed legislative solutions.

The result of the considerations is to indicate that regulating the issue of autonomous weapons systems at the international level is extremely problematic, because on the one hand, it is necessary to strive to introduce binding and rigorous regulations so that their development and use do not lead to serious humanitarian threats or the creation of legal loopholes in responsibility, but their definition should not impede progress or access to appropriate technologies for peaceful purposes.

STRESZCZENIE

Celem artykułu jest przedstawienie problematyki autonomicznych systemów zbrojnych w kontekście tworzenia multilateralnych regulacji prawnych. Dlatego w tekście, z uwagi na brak unormowań prawnych regulujących używanie tego typu broni, odniesiono się głównie do rozmów międzynarodowych toczących się na forum Konwencji Organizacji Narodów Zjednoczonych w sprawie niektórych rodzajów broni konwencjonalnej, uznawanych za najważniejsze źródło globalnej debaty na temat autonomii systemów zbrojnych oraz już istniejących rozwiązań prawnych dotyczących tej problematyki.

Z uwagi na prawniczy charakter opracowania zostaną wykorzystane dwie metody badawcze. Jako podstawowa – metoda prawno-porównawcza mająca na celu przeanalizowanie zagadnień dotyczących funkcjonowania autonomicznych systemów zbrojnych w oparciu o różne koncepcje państwowe wypracowywane podczas spotkań międzynarodowych oraz pomocniczo – metoda historyczna, która pozwoli na lepsze poznanie aksjologicznych podstaw proponowanych rozwiązań legislacyjnych.

Wynikiem przeprowadzonych rozważań ma być wskazanie, że uregulowanie kwestii autonomicznych systemów zbrojnych na szczeblu międzynarodowym jest niezwykle problematyczne, albowiem z jednej strony należy dążyć do wprowadzenia wiążących i rygorystycznych regulacji, tak aby ich rozwój i wykorzystywanie nie doprowadziły do poważnych zagrożeń humanitarnych lub powstania luk prawnych w zakresie odpowiedzialności, z drugiej jednak ich definicja nie powinna hamować postępu lub dostępu do odpowiednich technologii do celów pokojowych.

KEYWORDS: *autonomous weapon systems, international law, armed conflicts, human responsibility, human supervision*

SŁOWA KLUCZE: *autonomiczne systemy zbrojne, prawo międzynarodowe, konflikty zbrojne, odpowiedzialność człowieka, nadzór ludzki*

WPROWADZENIE

Obserwowany w ostatnich latach postęp techniczny i technologiczny doprowadził do daleko idących zmian w strukturze organizacji społeczeństwa i pracy ludzkiej. Dodatkowo umożliwił także wysoki zakres automatyzacji systemów zbrojnych do tego stopnia, że dziś niektóre systemy zbrojne nazywane są nawet „autonomicznymi” ze względu na takie rozwiązania techniczne, które umożliwiają ich samodzielne funkcjonowanie. Jednakże wraz z tym postępem wzrastają obawy, że w niedalekiej przyszłości to roboty i maszyny będą podejmować i wykonywać arbitralne działania dotyczące życia i śmierci istot ludzkich.

Powszechnie uważa się, że pierwsze użycie autonomicznych systemów zbrojnych (*autonomous weapons systems* dalej AWS) miało miejsce w marcu 2020 r. podczas wojny domowej w Libii (Cernat, 2022, s. 156–175). W marcu 2021 r. panel ekspertów ONZ ds. Libii w swoim Raporcie (Final Report of the Panel of Experts on Libya, 2021) poinformował o możliwym użyciu śmiertelnych autonomicznych systemów zbrojnych, takich jak STM Kargu-2 czyli małej przenośnej obrotowej amunicji krążącej, produkowanej w Turcji przez STM (*Savunma Teknolojileri Mühendislikve Ticaret A.Ş.*), które „zostały zaprogramowane do atakowania celów bez konieczności przesyłania danych między operatorem a amunicją”. W efekcie zastosowana broń została wyposażona w prawdziwą zdolność „odpal, zapomnij i znajdź” (pkt 63 ww. Raportu).

Dążąc do wykazania użycia autonomicznej broni do zabijania, konieczne jest wskazanie, że także obecnie podczas wojny w Ukrainie Moskwa rzekomo rozmieściła amunicję krążącą – obsługującą sztuczną inteligencję, a Kijów użył tureckich dronów Bayraktar TB2, które mogą działać w trybie autonomicznym (Cernat, 2022, s. 156–175).

Jak wynika z przytoczonych przykładów, zespoły robotów zdolnych do zabijania ludzi to już nie tylko *science fiction*, ale rzeczywistość, z którą musi się zmierzyć świat zarówno pod względem przyjęcia właściwych rozwiązań prawnych, jak i rozstrzygnięcia kwestii etycznych, społecznych, a przede wszystkim politycznych. Niektórzy wskazują wprost na problemy natury egzystencjalnej (Pawłowicz, 2017, s. 51–65).

MIĘDZYNARODOWE DZIAŁANIA PODJĘTE NA RZECZ UREGULOWANIA KWESTII AWS

Destabilizujący wyścig zbrojeń w kierunku broni autonomicznej możliwy dzięki wykorzystaniu sztucznej inteligencji oraz robotyce został dostrzeżony w oświadczeniu inauguracyjnym. Kampanię na rzecz powstrzymania zabójczych robotów (*The Campaign to Stop Killer Robots*, dalej CSKR) (*Urgent Action Needed to Ban Fully Autonomous Weapons*, 2013). To koalicja ponad 180 międzynarodowych, regionalnych i krajowych organizacji pozarządowych (stan na styczeń 2023) utworzona w październiku 2012 r., która ma na celu „wprowadzenie prewencyjnego zakazu stosowania śmiertelnych robotów, które byłyby w stanie wybierać i atakować cele bez jakiegokolwiek interwencji człowieka” (*Urgent Action Needed to Ban Fully Autonomous Weapons*, 2013). Organizacja działająca na rzecz zakazania w pełni autonomicznej broni, a tym samym zachowania znaczącej ludzkiej kontroli nad użyciem siły zainicjowała, a jednocześnie wskazała obszar, w jakim powinna toczyć się dyskusja o AWS na wielu międzynarodowych forach. Efektem działań tej koalicji są dwa dotychczas opublikowane raporty: *Losing Humanity* (Human Rights Watch, 2012) oraz *Mind the Gap: The Lack of Accountability for Killer Robots* (Human Rights Watch, 2015), które stanowią punkt odniesienia do debat w środowiskach prawników, etyków i inżynierów wojskowych.

Co równie istotne, CSKR zdecydowanie przyczyniła się do umieszczenia etycznych i prawnych implikacji autonomii systemów zbrojnych w agendzie Organizacji Narodów Zjednoczonych (dalej ONZ) oraz do ustanowienia Grupy Ekspertów Rządowych ds. nowych technologii w zakresie śmiertelnym autonomicznym systemów zbrojnych (*Group of Governmental Experts* dalej GGE). Grupa spotyka się regularnie w Genewie od 2017 r., a podstawę jej działania stanowi Konwencja genewska z 1980 r. o niektórych broniach konwencjonalnych (Konwencja o zakazie lub ograniczeniu użycia pewnych broni konwencjonalnych, które mogą być uważane za powodujące nadmierne cierpienia lub mające niekontrolowane skutki, wraz z załącznikami, sporządzona w Genewie dnia 10 października 1980 r., Dz.U.1984.23.104. *Convention on Certain Conventional Weapons* dalej CCW), ratyfikowana i obowiązująca także w Polsce od 1984 r. W ramach przyjętej konwencji uznany został zakaz

lub ograniczenie użycia pewnych broni konwencjonalnych, które mogą być uważane za powodujące nadmierne cierpienie lub mające niekontrolowane skutki, w tym spowodowane niewykrywalnymi odłamkami, pułapkami i innymi urządzeniami, oraz broni zapalającej. Co warte podkreślenia, Polska przyjęła, ratyfikowała i potwierdziła oraz „przyrzekła przestrzegania postanowień konwencji” (Marszałek, 2019, s. 621–706).

W pracach GGE uczestniczy obecnie około 80 państw, wśród których znajdują się stali członkowie Rady Bezpieczeństwa ONZ, państwa członkowskie Unii Europejskiej, a także liczne organizacje, takie jak Amnesty International, instytucje naukowe oraz Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża a także Instytut Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Badań nad Rozbrojeniem – United Nations Institute for Disarmament Research.

DEFINICJA AWS

Pomimo licznych debat dyplomatycznych toczących się na forum CCW, wśród państw wciąż brakuje jednolitego stanowiska co do tak fundamentalnej kwestii, jaką jest wypracowanie wspólnej definicji AWS. Jednakże już przed powołaniem GGE niektóre państwa oraz organizacje międzynarodowe przyjęły własne definicje AWS czy to w formie aktów legislacyjnych, wytycznych, czy też w raportach (Schaub, 2017, s. 1–39).

Ministerstwo Obrony Wielkiej Brytanii w *Joint Doctrine Note 2/11: The UK Approach to Unmanned Aircraft Systems* jako jedno z pierwszych przyjęło definicję AWS. Brytyjskie Ministerstwo Obrony stawia bardzo wysokie wymagania, aby system zbrojny był autonomiczny. Publikacje Ministerstwa Obrony opisują AWS jako systemy „zdolne do zrozumienia intencji i kierunku wyższego poziomu”, będące w stanie „podjąć odpowiednie działania w celu osiągnięcia pożądanego stanu” (Ministry of Defence, 2011, s. 14). Jeśli by przyjęto taką definicję, to dyskusje etyczne i prawne dotyczące AWS są po prostu przedwczesne, ponieważ nie dotyczą ani obecnych, ani przewidywalnych zmian technologicznych.

Natomiast pierwszym państwem, które uregulowało strategię dotyczącą AWS i tym samym zaproponowało istotną dla dalszych rozmów definicję,

były Stany Zjednoczone. Departament Obrony Stanów Zjednoczonych wprowadził funkcjonalny, zadaniowy warunek, aby system zbrojny był uważany za autonomiczny. W opinii Departamentu system zbrojny musi być w stanie po aktywacji „wybrać i zaatakować cel bez dalszej interwencji człowieka” (Department of Defense of the Unites States Directive 3000.09, 2012). Niezwykle istotne dla międzynarodowej debaty jest to, że wymóg amerykańskiego Departamentu Obrony dotyczący autonomii został przyjęty m.in. przez Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, a ponadto wiele istniejących i technologicznie przewidywalnych systemów już na tę chwilę spełnia warunek funkcjonalny amerykańskiego Departamentu Obrony (Amoroso, Tamburrini, 2021, s. 20–38).

Kierując się tym funkcjonalnym podejściem wypracowanym przez Departament, Sztokholmski Międzynarodowy Instytut Badań nad Pokojem (dalej: SIPRI) dokonał rozróżnienia istniejących systemów na następujące rodzaje:

1. systemy obrony powietrznej zabezpieczające siły lotnicze;
2. systemy ochrony czynnej, które osłaniają pojazdy opancerzone, przechwytyjąc przeciwpancerne pociski i rakiety;
3. zrobotyzowane wartowniki jako samodzielne roboty na straży;
4. amunicję kierowaną autonomicznie identyfikującą i atakującą cele;
5. włączając się amunicję czyli krążącą wokół obszaru docelowego, wyszukując cele i atakującą (Boulanin, Verbruggen, 2017, s.113).

Oprócz wskazania zróżnicowanych rodzajów systemów autonomicznych SIPRI przygotował – również bardzo istotne z punktu widzenia odpowiedzialności za czyny popełnione przez wskazane systemy – opracowanie dotyczące AWS. Z jego treści wynika, że autonomiczność ustala się, biorąc pod uwagę wystąpienie trzech zależności:

1. zakresu relacji pomiędzy człowiekiem a maszyną,
2. zdolności maszyny do podejmowania decyzji,
3. ilości i rodzaju funkcji autonomicznych.

Przy tym wykazana została także możliwość wyróżnienia półautonomiczności jako wyniku powiązania dowodzenia i kontroli pomiędzy człowiekiem

a maszyną ze względu na stopień zaangażowania człowieka w sprawowanie przez system określonego zadania. Ponadto w ramach półautonomiczności zwrócono uwagę na możliwość wystąpienia systemów półautonomicznych, nadzorowanych albo nienadzorowanych bezpośrednio przez człowieka (Scharre, 2018, s. 15 i n.).

Dążąc do wykazania zróżnicowanych koncepcji definicyjnych autonomicznych systemów zbrojnych, warto zwrócić uwagę także na koncepcję, która pojawiła się w Raporcie CSKR zatytułowanym *Losing Humanity*. W koncepcji tej na pierwszy plan wysuwa się określenie robotów zabójców czyli maszyn, które odczuwają i działają zgodnie z tym, jak zostały zaprogramowane przy zastosowaniu różnych poziomów autonomiczności, włącznie z możliwością działania bez interwencji człowieka. W Raporcie tym dokonano także kategoryzacji bezzalogowych robotów według miary interwencji człowieka w ich działania, wyróżniając systemy: human-in-the-loopweapons (człowiek w procesie), kiedy robot może wybrać cel i użyć siły jedynie z polecenia człowieka; human-on-the-loopweapons (człowiek ponad procesem), gdy robot może wybrać cel i użyć siły pod nadzorem człowieka, który może nadpisać działania robota; human-out-of-the-loopweapons (człowiek poza procesem), gdy robot może wybierać cel i użyć siły bez jakiegokolwiek udziału lub ingerencji człowieka (Kowalczevska, 2021, s. 40). Taki podział został jednak skrytykowany z uwagi na brak możliwości wytyczenia jasnych granic pomiędzy poszczególnymi poziomami autonomiczności.

Szczególnie intensywne debaty dotyczące zagadnień definicyjnych odbyły się podczas nieformalnego spotkania ekspertów w 2016 r. (Jenks, 2016, s. 1–21). W wyniku trzech rund spotkań przyjęto jedynie roboczą definicję, która uznała, że „przez AWS należy rozumieć robotyczne systemy zbrojne, w których identyfikacja i wybór celów oraz inicjacja użycia siły następuje pod kontrolą agenta programowego” (Suchman Weber 2016, s. 75–103). Agent programowego należy rozumieć jako jednostkę sztucznej inteligencji obdarzoną autonomią, która pozwala na wykonywanie zadań na podstawie algorytmu (Przegalińska, 2020, s. 354).

JEDENAŚCIE ZASAD PRZEWODNICH W OBSZARZE AWS

Mimo braku porozumienia w kwestii definicji w 2018 i 2019 r. Grupa Ekspercka uzgodniła łącznie 11 zasad przewodnich w obszarze autonomicznych systemów zbrojnych (zasady od „a” do „k”). Również w 2019 r., państwa-strony CCW zatwierdziły 11 zasad przewodnich, a GGE otrzymała mandat do opracowania zaleceń dotyczących wyjaśnienia, rozważenia i rozwoju ram normatywnych i operacyjnych autonomicznych systemów zbrojnych.

Wpracowane zasady przewodnie zostały poprzedzone ogólną deklaracją wstępną, w której GGE potwierdza, że prawo międzynarodowe, w szczególności Karta Narodów Zjednoczonych i Międzynarodowe Prawo Humanitarne (dalej MPH), a także odpowiednie perspektywy etyczne powinny kierować dalszymi pracami GGE.

Zasady te, choć przełomowe, spotkały się również z krytyką, głównie ze względu na poziom ich ogólności. Organizacja non-profit – Article 36 z siedzibą w Wielkiej Brytanii wskazała, że pierwsza zasada, która stanowi, iż *Międzynarodowe Prawo Humanitarne nadal ma pełne zastosowanie do wszystkich systemów uzbrojenia, w tym do potencjalnego rozwoju i stosowania autonomicznych systemów zbrojnych*, niczego nie wnosi, gdyż za kwestię oczywistą należy uznać, że o ile systemy zbrojne są używane podczas konfliktu zbrojnego i do prowadzenia działań wojennych, MPH ma zastosowanie. Przy tym zauważono jednak, iż określenie bardziej złożonych granic tego, gdzie i kiedy mają zastosowanie różne systemy prawne, zajęłoby znacznie więcej czasu i groziłoby otwarciem sporów, które nie są związane z przedmiotową kwestią.

Kolejnym przykładem krytyki jest zasada „i”, zgodnie z którą *potencjalne instrumenty polityki w obszarze śmiercionośnych systemów broni autonomicznej nie powinny być antropomorfizowane*. Systemy zbrojne jako przedmioty nieożywione nie mają sprawczości moralnej i nie można ich pociągać do odpowiedzialności ani rozliczać, natomiast owa antropomorfizacja zdarza się często jedynie przypadkowo. Wskazano jednak, że zasada ta stanowi prawdopodobnie użyteczne przypomnienie o nieprzypisywaniu maszynom cech ludzkich (Article 36, 2019, s. 3–4).

Dodatkowo należy zauważyć, iż ostatnia zasada (zasada „k”) która stanowi, że *Konwencja o zakazie lub ograniczeniu użycia pewnych broni konwencjonalnych oferuje odpowiednie ramy do zajmowania się kwestią pojawiających się technologii w obszarze śmiertelności systemów broni autonomicznej* jest powrotem do twierdzenia, że CCW ma odpowiednie ramy dla rozwiązania problemu autonomicznych systemów zbrojnych.

W 11 zasadach pojawiają się także istotne postulaty w kontekście odpowiedzialności, takie jak np. zasada, która ustanawia ważną normę z punktu widzenia etycznego, a mianowicie, że należy zachować ludzką odpowiedzialność za decyzje dotyczące użycia systemów zbrojnych, ponieważ odpowiedzialności nie można przenieść na maszyny (zasada „b”). Koncepcja ludzkiej kontroli jest szeroko dyskutowana w kontekście AWS, a w szczególności w kontekście stosowania MPH. Niektórzy zadają jednak pytanie, czy MPH mogłoby być w ogóle stosowane przy braku kontroli człowieka nad działaniami AWS, a tym samym czy stosowanie AWS w takich okolicznościach może być w ogóle zgodne z prawem. To z kolei ma związek ze sposobem definiowania AWS – tj. co naprawdę oznacza autonomiczność – co, jak wskazano wyżej, jest skomplikowaną i jak dotąd nierozstrzygniętą kwestią (Österdahl, 2022, s. 185).

Aby wyjaśnić i ustalić koncepcję ludzkiej kontroli, Międzynarodowy Panel ds. Regulacji Broni Autonomicznej sugeruje, że punktem wyjścia powinno być zrozumienie tego, co stanowi początek ataku przy użyciu systemów autonomicznego zbrojenia (International Panel on the Regulation of Autonomous Weapons, 2020, s. 2). Systemy zbrojne o autonomicznych funkcjach potencjalnie przesuwają ostateczną decyzję człowieka na bardzo wczesny etap operacji. W odniesieniu do prawnego obowiązku przestrzegania różnych zasad MPH, efekt ten może być trudny z dwóch powodów: po pierwsze, może zwiększyć poziom abstrakcji w procesie wyboru celu (tj. klasy celów zamiast konkretnego celu).

Po drugie, środowisko może ulec zmianie w tym wydłużonym okresie między podjęciem decyzji a zaangażowaniem, np. dezaktualizacji pierwotnych ocen proporcjonalności. Kwestia ta należy do spornych. I tak np. model amerykański przyjmuje, że kontrola ludzka powinna materializować się w momencie tworzenia odpowiedniego oprogramowania, które będzie później zarządzało targetowaniem, podczas, gdy Article 36 opowiada się za koniecznością sprawowania

znaczącej kontroli ludzkiej nad indywidualnymi atakami. Powyższe ujęcie problemu szczegółowo zakreśla sedno dyskusji o przyszłości AWS i niejako nadaje kierunek debacie, koncentrując ją wokół odpowiedzi na pytanie o to, jaki jest cel kontroli, w jaki sposób będzie ona stosowana (Kowalczevska, 2021, s. 173).

Wyżej analizowana zasada łączy się z zasadą „c”, wg której interakcja człowiek – maszyna powinna zapewnić, że *potencjalne wykorzystanie systemów zbrojnych opartych na powstających technologiach w obszarze śmiertelności systemów broni autonomicznej jest zgodne z obowiązującym prawem międzynarodowym, w szczególności Międzynarodowym Prawem Humanitarnym. Przy określaniu jakości i zakresu interakcji człowiek – maszyna należy wziąć pod uwagę szereg czynników, w tym kontekst operacyjny oraz charakterystykę i możliwości systemu zbrojnego jako całości*. Powołana zasada zawiera niewiele wskazówek na temat tego, jak należy rozumieć „interakcję człowiek – maszyna”, jednakże drugie zdanie sugeruje, że w zależności od systemu i kontekstu operacyjnego mogą być potrzebne różne jej formy. Należy zauważyć, iż kontekst operacyjny, do którego określenia przyczynia się wiele czynników, ma kluczowe znaczenie dla zdefiniowania niezbędnego rodzaju i poziomu kontroli człowieka. Tym samym przyjęcie uniwersalnej regulacji, która będzie miała zastosowanie do każdego rodzaju interakcji człowiek – maszyna, najprawdopodobniej nie będzie możliwe do osiągnięcia (International Panel on the Regulation of Autonomous Weapons, 2020, s. 3). Jedną z możliwości rozwiązania tego problemu byłaby klasyfikacja czynników definiujących kontekst operacyjny w celu określenia konsekwencji dla wdrożenia kontroli człowieka (Dickow, 2015, s. 4–21).

Zgodnie z zasadą „d” *odpowiedzialność za opracowywanie, rozmieszczanie i wykorzystywanie wszelkich powstających systemów zbrojnych w ramach Konwencji o niektórych broniach konwencjonalnych musi być zapewniona zgodnie z obowiązującym prawem międzynarodowym, w tym poprzez działanie takich systemów w ramach łańcucha odpowiedzialności ludzkiego dowodzenia i kontroli*. Jedynym bezspornym punktem w łańcuchu relacji pomiędzy człowiekiem a systemem jest obecność człowieka. To ludzie, a nie maszyny, przestrzegają i wdrażają te zasady i to ludzie mogą zostać pociągnięci do odpowiedzialności za naruszenia. Niezależnie od zastosowanej maszyny, programu komputerowego czy systemu zbrojnego, jednostki i strony konfliktu ponoszą

odpowiedzialność za ich skutki (ICRC, 2019, s. 29–31). Niemniej jednak sposób funkcjonowania autonomicznych systemów zbrojnych – tj. niezależny wybór i zastosowanie siły wobec celów bez interwencji człowieka – rodzi pytania o praktycznej możliwości pociągnięcia stron konfliktu i osób do odpowiedzialności prawnej za skutki ich użycia, w tym za naruszenia MPH (ICRC, 2019, s. 46). Tym samym wprowadzenie regulacji będzie wymagało utrzymania wystarczająco bezpośredniego i ścisłego związku między ludzkim zamiarem użytkownika a ewentualnymi konsekwencjami działania systemu zbrojnego w konkretnym ataku. Środki mające na celu zapewnienie ludzkiej kontroli, odpowiedzialności i rozliczalności zostały przedstawione w zasadzie „c”.

W 11 zasadach wskazano również, iż *przy badaniu, opracowywaniu, nabywaniu lub przyjmowaniu nowej broni, środków lub metod prowadzenia wojny należy ustalić, czy ich stosowanie byłoby w niektórych lub wszystkich okolicznościach zakazane przez międzynarodowe prawo* (zasada „e”), co oznacza, iż to państwom pozostawia się określenie własnych krajowych procesów oceny. Kolejno zwrócono uwagę, iż *przy opracowywaniu lub nabywaniu nowych systemów zbrojnych państwa powinny rozważyć ryzyko nabycia tych systemów przez grupy terrorystyczne oraz ryzyko ich proliferacji* (zasada „f”), co potwierdza ogólny wymóg, aby państwa zarządzały dostępem do swoich systemów zbrojnych (Article 36, 2019, s. 3). Ponadto zasada „g” wskazuje, iż *oceny ryzyka i środki łągodzące powinny stanowić część cyklu projektowania, rozwoju, testowania i wdrażania nowych technologii w dowolnych systemach zbrojnych*. Biorąc pod uwagę wysokie ryzyko niepowodzenia takiego systemu, konieczne jest zaprojektowanie systemu zbrojnego tak, aby zawodził „z wdziękiem” i zgodnie z określonymi procedurami. W przypadku niektórych funkcji krytycznych musi być nawet zaprojektowany w taki sposób, aby konkretna funkcja mogła być spełniona tylko poprzez przekazanie kontroli człowiekowi (International Panel on the Regulation of Autonomous Weapons, 2020, s. 5).

Zasada „h” wskazuje, że zgodnie z MPH wszystkie strony konfliktu zbrojnego mają prawny obowiązek poszanowania i zapewnienia poszanowania MPH. Wiąże się to z obowiązkiem zapewnienia, aby wszelka broń, środki i metody prowadzenia wojny, w tym autonomiczne systemy zbrojne, nadawały

się do użycia i były rzeczywiście używane zgodnie z MPH i innymi mającymi zastosowanie międzynarodowymi zobowiązaniami prawnymi.

Zgodnie z zasadą „i” *dyskusje i wszelkie potencjalne środki polityczne podjęte w kontekście Konwencji o niektórych broniach konwencjonalnych nie powinny utrudniać postępów w pokojowym korzystaniu z inteligentnych technologii autonomicznych ani dostępu do nich*. Jak zauważył Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, nawet najbardziej rygorystyczne środki podjęte w celu rozwiązania problemów związanych z autonomicznymi systemami zbrojnymi można unormować w taki sposób, aby nie hamować postępu lub dostępu do odpowiednich technologii do celów pokojowych (ICRC, 2020, s. 4). Na przykład zakaz stosowania oślepiającej broni laserowej zawarty w Protokole CCW IV nie zahamował postępu w technologii laserowej, podobnie jak Konwencja o zakazie broni biologicznej czy Konwencja o zakazie broni chemicznej nie zahamowały postępu w pokojowym wykorzystaniu biologii i chemii.

WNIOSKI

Mimo iż od przyjęcia 11 zasad minęły już 3 lata, a GGE spotyka się w tej sprawie regularnie, to rozmowy dyplomatyczne przeprowadzone podczas VI Konferencji Przeglądowej, która odbyła się w grudniu 2021 r., a także dwie kolejne sesje, do których doszło w 2022 r., nie doprowadziły do postępu w sprawie regulacji autonomicznych systemów zbrojnych. Powodem tego może być fakt, iż wszystkie decyzje w ramach CCW są przyjmowane w drodze konsensusu. Niektóre państwa zostały wręcz oskarżone o wykorzystywanie zasady konsensusu do blokowania postępów w przyjęciu wspólnych regulacji prawnych. Ponadto część doktryny stoi na stanowisku, że obowiązujące normy prawne, mające źródło w zwyczaju międzynarodowym, umowach międzynarodowych i zasadach ogólnych prawa, uzupełniane przez orzecznictwo i poglądy doktryny, wystarczają do zapewnienia skutecznej kontroli nad rozwojem i używaniem AWS.

Na podstawie przeprowadzonych rozważań, jako wnioski *de lege lata*, należy pozytywnie ocenić fakt, że dostrzeżona została kwestia związana z funkcjonowaniem autonomicznych systemów zbrojnych wraz z problemami, które

towarzyszą ich stosowaniu. Począwszy bowiem od ciągłego braku jednolitej definicji legalnej, po sposób wykorzystywania do odpowiedzialności karnej w tym zakresie, podejmowane są wciąż próby takiego unormowania wszystkich kwestii, aby maksymalnie ograniczyć albo wręcz wykluczyć błędy związane z powszechnym dążeniem do używania tego typu systemów zbrojnych. Stąd ogromnie ważne jest zaangażowanie tak wielu instytucji międzynarodowych w przygotowanie jednolitych aktów prawnych, szczególnie obecnie, przy bardzo niestabilnej sytuacji światowej.

Stąd jako postulaty *de lege ferenda*, przyjmując stanowisko wypracowane przez Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża w 2022 r., należy uznać za pilną potrzebę wprowadzenie nowych, prawnie wiążących, wspólnych dla państw przepisów prawa dotyczących broni autonomicznej. W szczególności regulacje te powinny dotyczyć zakazu stosowania autonomicznych systemów broni zaprojektowanych lub używanych w taki sposób, że ich skutków nie można wystarczająco zrozumieć, przewidzieć i wyjaśnić, oraz zakazu stosowania autonomicznych systemów zbrojnych zaprojektowanych lub używanych do stosowania siły wobec osób. Warto rozważyć także wprowadzenie ograniczenia prawnego dotyczącego projektowania i użytkowania niezabronionych systemów broni autonomicznej, w tym umożliwiającego ocenę i kontrolę przez człowieka nad określonymi atakami.

REFERENCES

- Amoroso, D., Tamburrini, G. (2021). *In Search of the 'Human Element': International Debates on Regulating Autonomous Weapons Systems*. The International Spectator.
- Boulanin, V., Verbruggen, M. (2017). *Mapping the Development of Autonomy in Weapon Systems. Report. Solna*: Stockholm International Peace Research Institute.
- Boulanin, V., Davison, N., Goussac, N. and Peldán Carlsson M. (2020). *Limits on Autonomy in Weapon Systems*. SIPRI.
- Cernat, R. (2022). *Lethal Autonomous Weapon Systems – Emerging and Potentially Disruptive Technology*. Ministry of National Defence.
- Defence, T.U. (2011). Joint Doctrine Note 2/11: The UK Approach to Unmanned Aircraft Systems. London: The UK Ministry of Defence, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/644084/20110505-JDN_2-11_UAS_archived-U.pdf, (dostęp: 09.02.2023).
- Department of Defense of the United States Directive 3000.09, 21.11.2012, <https://www.esd.whs.mil/portals/54/documents/dd/issuances/dodd/300009p.pdf>, (dostęp: 29.01.2023).
- Dickow M. (2015). *First Steps towards a Multidimensional Autonomy Risk Assessment (MARA) in Weapons Systems*. Institut für Friedensforschung und Sicherheitspolitik an der Universität Hamburg/ Institute for Peace Research and Security Policy at the University of Hamburg.
- Falkowski, Z., Marcinko, M. (2014). *Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych*. Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej.
- Final report of the Panel of Experts on Libya established pursuant to Security Council resolution 1973* (2021), S/2021/229, New York: UN.
- Group of Governmental Experts of the High Contracting Parties to the Convention on Prohibitions or Restrictions on the Use of Certain Conventional Weapons Which May Be Deemed to Be Excessively Injurious or to Have Indiscriminate Effects, UN Doc. CCW/GGE.1/2018/3, 23 October 2018.
- Group of Governmental Experts of the High Contracting Parties to the Convention on Prohibitions or Restrictions on the Use of Certain Conventional Weapons Which May Be Deemed to Be Excessively Injurious or to Have Indiscriminate Effects, UN Doc. CCW/GGE.1/2019/3, 25 September 2019.
- Human Rights Watch, *Losing Humanity*, <https://www.hrw.org/report/2012/11/19/losing-humanity/case-against-killer-robots>, (dostęp: 29.01.2023).
- Human Rights Watch, *Mind the Gap: The Lack of Accountability for Killer Robots*, <https://www.hrw.org/report/2015/04/09/mind-gap/lack-accountability-killer-robots>, (dostęp: 29.01.2023).

- ICRC. (2020). *Commentary on the 'Guiding Principles' of the CCW GGE on 'Lethal Autonomous Weapons Systems'*, <https://documents.unoda.org/wp-content/uploads/2020/07/20200716-ICRC.pdf>, (dostęp: 09.02.2023).
- ICRC. (2015). *International Humanitarian Law and the Challenges of Contemporary Armed Conflicts*. Report to the 32nd International Conference of the Red Cross and Red Crescent.
- ICRC, (2019). *International Humanitarian Law and the Challenges of Contemporary Armed Conflicts*. Report to the 33rd International Conference of the Red Cross and Red Crescent.
- ICRC, *Ethics and autonomous weapons systems: An ethical basis for human control ?*, https://www.icrc.org/en/download/file/69961/icrc_ethics_and_autonomous_weapon_systems_report_3_april_2018.pdf, (dostęp: ?).
- Iwan, D. (2020). *Odpowiedzialność za użycie autonomicznych systemów uzbrojenia w międzynarodowym prawie humanitarnym*. Uniwersytet Śląski w Katowicach.
- Jenks, Ch. (2016). *The Confusion & Distraction of Full Autonomy*. Faculty Journal Articles and Book Chapters.
- Karta Narodów Zjednoczonych, Statut Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości i Porozumienie ustanawiające Komisję Przygotowawczą Narodów Zjednoczonych z 1945 roku, ratyfikowana przez Polskę, Dz.U. 1947 nr 23, poz. 90.
- Klare M., Conference Makes No Progress on Robotic Weapons, <https://www.armscontrol.org/act/2022-01/news/conference-makes-progress-robotic-weapons>, (dostęp: 29.01.2023).
- Konwencja o zakazie lub ograniczeniu użycia pewnych broni konwencjonalnych, które mogą być uważane za powodujące nadmierne cierpienia lub mające niekontrolowane skutki, wraz z załącznikami, sporządzona w Genewie dnia 10 października 1980 r., Dz.U.1984.23.104.
- Kopeć, R. (2017). *Etyka robotów bojowych*. Studia Humanistyczne AGH.
- Kowalczevska, K. (2021). *Sztuczna inteligencja na wojnie. Perspektywa Międzynarodowego Prawa Humanitarnego Konfliktów Zbrojnych. Przypadek autonomicznych systemów śmiertelności broni*, Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Kreß, C. (2016). *Autonomous Weapons Systems: Law, Ethics, Policy*, Cambridge University Press.
- Marszałek, P.K. (2019). *Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych*. C.H. Beck.
- Meeting of the High Contracting Parties to the Convention on Prohibitions or Restrictions on the Use of Certain Conventional Weapons Which May Be Deemed to Be Excessively Injurious or to Have Indiscriminate Effects, Final report, UN Doc. CCW/MSP/2019/9, 13 December 2019. The guiding principles are contained in Annex III of the Final report of the Meeting of the High Contracting Parties.

- Moyes, R. (2019). *Article 36 Critical Commentary on the „Guiding Principles”*. Political Note. OCHA, *Autonomous weapons: The ICRC calls on states to take steps towards treaty negotiations*, <https://reliefweb.int/report/world/autonomous-weapons-icrc-calls-states-take-steps-towards-treaty-negotiations>, (dostęp: 29.01.2023).
- Österdahl, I. (2022). *Laws on LAWS (Lethal Autonomous Weapon Systems): The Work of the United Nations and the Swedish Position*.
- Pawłowicz, W. (2017). *Maszyny do zabijania*, <https://www.computerworld.pl/news/Maszyny-do-zabijania,408912.html>, (dostęp: 09.02.2023).
- Przegalińska, A. (2020). *Sztuczna inteligencja. Nieludzka, arcyłudzka*, Znak.
- Robert F. Trager, *Killer Robots Are Here – We Need to Regulate Them*, <https://foreignpolicy.com/2022/05/11/killer-robots-lethal-autonomous-weapons-systems-ukraine-libya-regulation/>), (dostęp: 29.01.2023).
- Scharre, P. (2018). *Army of None. Autonomous Weapons and the Future of War*. New York/London: W.W. Norton & Company.
- Schaub, G. Jr., Wenzel Kristoffersen, J. (2017). *In, On, or Out of the Loop? Denmark and Autonomous Weapon Systems*, Centre for Military Studies, University of Copenhagen, https://cms.polski.ku.dk/publikationer/in-on-or-out-of-the-loop/In_On_or_Out_of_the_Loop.pdf, (dostęp: 09.02.2023).
- Suchman, L., Weber, J. (2016). *Human-machine Autonomies*, w: N. Bhuta (red.), *Autonomous Weapons Systems: Law, Ethics, Policy*, 79–84. Cambridge University Press.
- The Campaign to Stop Killer Robots. (2013). *Urgent Action Needed to Ban Fully Autonomous Weapons Non-governmental organizations convene to launch Campaign to Stop Killer Robots*, https://www.stopkillerrobots.org/wp-content/uploads/2013/04/KRC_LaunchStatement_23Apr2013.pdf, (dostęp: 09.02.2023).
- The UK Ministry of Defence.(2017). *Joint Doctrine Publication 0-30.2: Unmanned Aircraft Systems*, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/673940/doctrine_uk_uas_jdp_0_30_2.pdf, (dostęp: 09.02.2023).
- United Nations Office for Disarmament Affairs, High Contracting Parties and Signatories CCW, <https://www.un.org/disarmament/the-convention-on-certain-conventional-weapons/high-contracting-parties-and-signatories-ccw/>, (dostęp: 29.01.2023).